

ROLF ENGLUND:

Nationalekonomi i praktiken

Det är ju intressant med olika teorier och det kan också vara roligt att få veta vad den eller den personen anser. Men ibland vill man i första hand veta hur det faktiskt är. Kanske i syfte att utveckla sin egen teori eller för att kunna konstatera att t ex Carl Lidbom, just som man trodde, ånyo var ute i ogjort väder.

Danne Nordling: **Nationalekonomins ABC – Svensk ekonomi i praktiken.** Timbro 1989

Den som söker fakta om den ekonomiska politiken och tillhör den intresserade allmänheten eller i sitt yrkesliv arbetar med allmänna samhällsekonomiska frågor, kanske som utredare inom organisationer och företag eller som politiker, journalist, som ledarskribent eller ekonomisk kommentator, har mycket att finna i Danne Nordlings nya bok "Nationalekonomins ABC – Svensk ekonomi i praktiken".

I boken behandlas de inom den ekonomisk-politiska debatten vanligast förekommande företeelserna som inflation, sysselsättning och arbetslöshet, försörjningsbalans och betalningsbalans, industrins utveckling, vinster och lönsamhet, samt utvecklingen för finans- och aktie-marknaderna, konkurrenskraft, löner, arbetsgivareavgifter, skatter och offentlig sektor.

Alla som inte kan allting om detta har stort utbyte av boken. Själv har jag yrkesmässigt sysslat med ekonomisk politik i drygt 20 år men jag tvingas med skam och glädje konstatera att jag kan mycket mer efter att ha läst boken än jag visste förut.

Om inflationen i Sverige får man veta att den, efter Korea-inflationen 1951, än-

da fram till 1970-talet låg på 4-procentsnivån. Under perioden 1970–1985 var inflationen i genomsnitt 9,2 årligen. För 1990 och 1990 räknas nu allmänt med över 10 procent. Den som undrar vad den genomsnittliga vara, som år 1960 kostade endast 482 kronor, kostade år 1989 finner svaret i boken. Rätt svar är 3 260 kr.

Dessa och många andra siffror redovisas även i många och föredömligt långsiktiga diagram. Ett av dem visar, om inte sambandet, så åtminstone utvecklingen av inflation och löner. Det tidsmässiga sambandet är så starkt att det nästan utesluter ett orsakssamband. Löner och andra priser stiger samtidigt. Det är ingen tidsförskjutning, inte något "lag", ett ord som saknas i det annars utmärkta sakregistret, mellan priserna i allmänhet och priserna på arbetskraft. Som Danne Nordling påpekar i sin bok kan man för Sveriges del "konstatera att det under perioden från början av 1970-talet till omkring 1983/84 fanns ett mycket nära samband mellan ökningen av penningmängden och inflationen sju kvartal *senare* (kurs här). Under 1960-talet och från mitten av 1980-talet finns det emellertid inte något sådant tydligt samband". Inflationen har mycket riktigt under senare hälften av 1980-talet varit mindre än vad landets monetarister har förväntat sig. Å andra sidan har bytesbalansunderskottet blivit betydligt större än vad många andra har trott.

Kanske är det den långvariga inflationen som har gjort att så många av oss har glömt bort det som Spara nog hade kunnat redan på mellanstadiet, att räkna ränta på ränta. Vi tenderar alltför ofta att, i våra vardagliga beräkningar mellan tummen och pekfingret, sätta räntan till noll (t ex vid köp av bostadsrätt). Men Danne

Nordling klargör betydelsen av tillväxt i ekonomin genom att visa att 2 procents årlig ökning under 15 år ger en total ökning på 35 procent; 3 procent om året ger totalt 56 procent; och 4 procent om året ger efter 15 år en ökning på 80 procent. Det är kanske därför japanerna har det så bra, om de nu har det? Som tumregel anger han att 2 procents tillväxt om året ger en fördubbling på 35 år, medan en tillväxt på 3,5 procent ger en fördubbling på 20 år. Det senare föredras alltmer av oss fyr-tioalister.

Som Danne Nordling påpekar är betalningsbalansstatistiken bristfällig. Det är illa nog. Illa är också att siffrorna då och då revideras, varvid verkligheten, som noga analyserats, kommenterats med pannor i djupa veck och som legat till grund för väl avvägda finansplaner, nu visar sig se helt annorlunda ut. Detta skulle kunna vara mycket generande för många inblandade, kanske de flesta. Men SCBs reviderade siffror brukar av någon anledning inte väcka så stor uppståndelse i massmedia när de publiceras i något Statistiskt Meddelande. Kanske förklaringen är att de nya siffrorna kanske är lika fel som de tidigare? Vem vet? Pontius Pilatus?

Socialister och verkställande direktörer har ofta åtminstone ett gemensamt intresse: att framställa företagets vinster som höga. Direktörer kan säga att året var ett mellanår (lägre vinst än förra året, men högre än nästa). Socialister och tanklösa journalister brukar gärna skriva rubrik av typen "Vinsten upp 112 procent". Det låter som avsevärt mer än regeringens löneramar på 3–4 procent. Men det säger lite om företagets lönsamhet. Företaget kan, från en mycket låg nivå, ha ökat vinsten med 113 procent och ändå ha en svag lön-

samhet, mätt på de olika sätt som förklaras i boken. En halverad vinst låter också på något vis mindre än den fördubbling som återför vinsten till den tidigare nivån.

Det är egentligen bara en sak i boken jag vill sätta ett stort frågetecken för och det är den beskrivning som Danne Nordling ger av effekterna av en devalvering. Han är där talesman för den förhärskande uppfattningen av en devalverings effekter. Han skriver att "med hjälp av en nedskrivning av den svenska kronans värde gentemot andra länders valutor (devalvering), kan statsmakterna snabbt göra priset lägre på de svenska exportvarorna. priset i svenska kronor förblir oförändrat men det behövs mindre utländsk valuta för att växla till ett givet antal svenska kronor".

Men så är det väl inte? Enklast inses det för varor av typen järnmalm och pappersmassa. Det finns för dessa varor världsmarknadspriser i t ex dollar, som inte påverkas av att Sveriges statsmakter ändrar kursen på kronan. Både före och efter devalveringen kostar ett ton järnmalm x dollar per ton. Den enda omedelbara effekten blir att LKAB får in mer kronor när de växlar in sina exportinkomster. LKAB har givetvis ingen anledning att sänka sitt pris under världsmarknadspriset. Det kan ändå givetvis ha positiva effekter för land och folk. LKAB hade kanske annars tvingats lägga ner någon gruva eller LKAB kanske vid de nu högre intäkterna i kronor kan göra en investering som annars inte hade kommit till stånd.

På motsvarande sätt är det för t ex Volvos personbilar. Låt oss anta att marknadssituationen i USA är sådan att en (ett visst antal, för att vara exakt) Volvo 760

kan säljas i konkurrens med Ford, Honda och Mercedes för 20 000 dollar. Dagen därpå ändrar Riksbanken kursen dollar/kronor. Detta ändrar givetvis inte den amerikanske bilköparens mening om hur mycket han är villig att betala för en Volvo 760 i jämförelse med en Ford, Honda eller Mercedes. Han eller hon tycker fortfarande att 20 000 dollar är rätt pris (efterfrågekurvan ändras inte, på ekonomspråk). Men för Volvos lönsamhet är det givetvis en väldig skillnad mellan att få in $(20\,000 \times 6)$ 120 000 kr eller $(20\,000 \times 7)$ 140 000 kr för varje i USA såld bil. Om bilen kostar 110 000 att tillverka stiger vinsten/täckningsbidraget från 10 000 kr till 30 000 kr. I Expressen blir det rubriken "Volvos vinst upp 300 procent!"

Ett tips till nästa upplaga av denna ytterst innehållsrika och nyttiga bok (det är skickligt att kunna pressa in så mycket information i en ändå lättläst /uppslags/bok) vore att för läsarna något utförligare förklara begreppet realränta. Som ekonom möter man överallt i sin läsning diagram över realräntan, som till allmän förvåning under 1980-talet har stigit till tidigare oanade nivåer. I flera hundra år har den legat på 2–3 procent för att nu, sägs det, ligga på kanske 5–6 procent. Det är väl försvarbart att jämföra räntan på bankmedel med den löpande inflations-takten. Men alltför ofta brukar man jämföra räntan på 30-åriga obligationer med innevarande års inflation. Se, säger man, en amerikansk statsobligation ger nu 8,93

procent och inflationen är bara 4,93 procent. Realräntan har stigit till fyra procent, rekordhögt! Alla vet givetvis att det sättet att räkna realränta är fel. Detta brukar också pliktskyldigast anges i en fotnot. Komplikationen är givetvis att realräntan på en 30-årig obligation bara kan beräknas i efterhand, när man vet vad inflationen har blivit.

Det vi vet är att den nominella räntan har stigit. Men vi vet inte om det beror på högre inflationsförväntningar eller på att realräntan skulle ha stigit. Det ligger emellertid närmare till hands att tro att inflationsförväntningarna har stigit, eftersom inte heller köparna/säljarna av obligationer vet något bestämt om hur stor inflationen kommer att bli de närmaste 29 åren i USA.

Danne Nordling påpekar att det är många som borde veta bättre som tror att om löneökningarna ett år är 10 procent och inflationen 6 procent, reallöneökningen blir 4 procent. Något generat kan man i boken lära sig att rätt svar faktiskt är 3,9 procent och att felet blir större om man höjer lönerna med t ex 50 procent och priserna med 30 procent. Då blir reallöneökningen inte 20 procent utan endast 15,4 procent. Man får också lära sig hur man skall räkna för att få fram rätt svar.

Om alla, som borde kunna räkna ut detta, men inte kan det (inklusive jag själv), köper boken, kommer den att bli en välförtjänt storsäljare.